

5.10.2017

Lausunto ammatillisten perustutkintojen yhteisistä tutkinnon osista

Lausuntoa pyydetään työelämälähtöisyydestä sekä tavoitteista ja arvioinnista suhteessa yksilön ja työelämän osaamistarpeisiin. Arviota suhteessa jatkokoulutusvalmiuksiin ei kysytä, mutta siitä huolimatta on lausuttava, että esimerkiksi viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseen sisältyvät äidinkielen osaamistavoitteet ovat riittämättömät takaamaan tarvittavan jatkokoulutusosaamisen. Sama koskee kieliä ja matemaattis-luonnontieteellisiä osaamistavoitteita. Ammatillisen perustutkinnon suorittanut on myös reformin jälkeen kelpoinen hakemaan korkea-asteen opintoihin, joten tutkinnon perusteiden tulisi olla tämän kanssa linjassa.

Reformin tavoite osaamisen osoittamisesta ja henkilökohtaisista oppimispoluista edellyttää, että osaamistavoitteet ovat realistisia ja arvioinnin kriteeristöt selkeät ja pohjaavat todennettavaan osaamiseen. Tutkinnon perusteita on syytä hioa, jotta ne voivat tukea työelämän ja yksilön osaamistarpeita. Liitteeseen on koottu muokattu ehdotus ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien perusteiksi, jossa nämä tavoitteet on huomioitu luonnosta hieman tarkemmin.

Tavoitteet ja arviointi suhteessa työelämän osaamistarpeisiin

Uudistuneen ammatillisen koulutuksen on määrä tuottaa ammattilaisia, jotka voivat joustavasti liikkua työmarkkinoilla erilaisissa työtehtävissä ja opinnoissa. Tästä näkökulmasta yhden alan suppea osaaminen on haitallista yleisissä työelämä- ja kansalaistaidoissa, sillä kovin alakohtaisten, kapeiden taitojen soveltaminen esimerkiksi uusissa työtehtävissä ei onnistu.

Osaamistavoitteissa ja arviointikriteereissä tuleekin huomioida laaja-alaiset ja monimuotoiset teksti- ja tekstilajitaidot. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä ja suomi toisena kielenä -arviointikriteereistä puuttuvat alalle tyypilliset tekstit, työelämälle tyypilliset tekstit ja kansalaisena toimittaessa tarvittavat tekstit sekä vastaanoton että tuottamisen osaamistavoitteista. Ne tulisivatkin lisätä luonnokseen, jotta opiskelija aidosti saavuttaisi työelämässä tarvittavan osaamisen (ks. liite).

Työelämässä tarvitaan työvoimaa, jolla on riittävä kirjallinen ja suullinen suomen kielen taito. Tämä on oleellista työllistymisen, työssä pärjäämisen ja työturvallisuuden kannalta. Valtion kotouttamisohjelman mukaan maahanmuuttajia ohjataan ammatillisiin opintoihin entistäkin aikaisemmin. Tämä ei näy perusteluonnoksessa, sillä suomi toisena kielenä -osaamistavoitteet ja arviointikriteerit ovat lähes samat kuin Viestintä ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä -osaamistavoitteet ja arviointikriteerit. Jotta maahanmuuttajaopiskelija saavuttaisi työelämässä tarvittavan kielitaidon, tulisi suomi toisena kielenä -opintojen perusteita selkeästi eriyttää suhteessa äidinkielen opintojen perusteisiin.

Oppilaitoksiin tulee jo nyt A1-tasoisia suomen puhujia. Tämä tulisi huomioida myös osaamistavoite- ja arviointitasolla (ks. liite). Ammatillisen kielitaidon oppimisen tulisivatkin olla ensisijainen tavoite pakollisissa suomi toisena kielenä -opinnoissa, ja luonnosta tulee muuttaa tämän tavoitteen suuntaan. Osaamistavoitteissa ja arviointikriteereissä tulisi kauttaaltaan olla vahvemmin kielen oppimisen näkökulma.

Ehdotamme, että valinnaiset suomi toisena kielenä -osaamistavoitteet ja arviointikriteerit sisältäisivät peruskielitaitoa ja ammatillista kielitaitoa vahvistavia

5.10.2017

osaamistavoitteita ja että ne kirjoitettaisiin kokonaan uudelleen. Tällöin opiskelijoiden ohjaus kieliopintoihin ja niiden järjestäminen olisi oppilaitoksissa helpompaa, ja opiskelija saavuttaisi varmemmin työelämässä vaaditun kielitaidon tason. Pelkät opiskeluvälmiuksia tukevat opinnot eivät riitä, sillä niihin ei laadita tutkintojen perusteita, niiden järjestämistä ei valvota eikä niiden puitteissa kyetä tarjoamaan riittävää kieliopetusta.

Tutkinnon perusteisiin on laadittu myös osa-alue Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, opiskelijan oma äidinkieli. Suomalaisilla työmarkkinoilla toimitaan ja korkea-asteen opinnoissa opiskellaan ensisijaisesti kotimaisilla kielillä. Tutkinnon perusteissa olisi varmistettava, että suomea toisena kielenä puhuvat saavuttavat myös riittävän suomen kielen taidon silloinkin, kun he opiskelevat omaa äidinkieltään osana perustutkintoa tai sen osaaminen tunnustetaan osaksi tutkintoa. Opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tulee olla yhdenvertaista muihin äidinkieliin verrattuna, eikä sen tule vähentää työelämässä ja yhteiskunnassa tarvittavan suomen kielen opiskelua.

Kysymyksiä herättää se, miten pätevä oman äidinkielen opetus ja osaamisen tunnustaminen käytännössä toteutetaan: tuleeko koulutuksen järjestäjän hankkia jokaiselle opiskelijalle oman äidinkielen opettaja arvioimaan osaamista? Oman äidinkielen osaamisen tunnustaminen ei saa johtaa katteettomaan ja epäpätevään osaamisen arviointiin. Ehdotamme, että oman äidinkielen osuutta tutkinnon perusteissa harkitaan vielä uudelleen erityisesti siitä näkökulmasta, että työelämässä vaadittava suomen kielen osaaminen varmistetaan.

Tavoitteet ja arviointi suhteessa yksilön osaamistarpeisiin

Reformissa osaamisen hankkimisen tapoja ei säännellä, vaan jokaiselle opiskelijalle räätälöidään oma opintopolku. Osaamista hankitaan monipuolisesti sekä oppilaitosmuotoisesti että työpaikoilla. Tutkintojen perusteita laadittaessa olisi syytä huomioida, että opiskelijat tarvitsevat ammattitaitoisen ja asiantuntevan opettajan laadukasta opetusta kaikissa osa-alueissa ja kaikilla toteutustavoilla, jotta riittävä osaaminen voidaan saavuttaa. Näin oppimisen laatu, monimuotoisuus ja integroivat toteutustavat mahdollistuvat.

Arviointikriteereissä pitäisi myös huomioida, että arviointi olisi mahdollista toteuttaa monenlaisissa oppimisympäristöissä ja monissa eri opintopolun vaiheissa – myös oppilaitoksessa opiskellessa silloin, kun se on opiskelijan edun mukaista. Yksilön ja työelämän osaamistarpeita ei siis ole tältä osin huomioitu, sillä monin osin arviointikriteerit on laadittu vain työpaikka-arviointiin soveltuvaksi.

Esimerkiksi osa-alueen Työelämässä toimiminen osaamistavoite *solmii työsopimuksen työnantajan kanssa* on epäonnistunut, sillä osaamisen arvioija ei yleensä voi olla mukana työntekijän ja työnantajan välisissä työsopimusneuvotteluissa. Myös käydyn keskustelun laadun arvioiminen on siis mahdotonta. Lisäksi osalle opiskelijoista työsopimuksen solmiminen ei yksinkertaisesti ole ajankohtaista, joten myös kohta *hakee töitä* on monelle mahdoton tavoite. Yksilöiden toisistaan poikkeavat osaamistarpeet pitäisi siis huomioida paremmin arviointikriteereissä ja mahdollistaa aidosti joustavat opintopolut.

Reformin tavoite on tuottaa taitojen joustavuutta, mikä edellyttää vahvoja perustaitoja. Soveltaminen perustuu nimenomaan näiden vahvojen perustaitojen oppimiseen. Tutkinnon osien rakennetta on edellisiin tutkinnon perusteisiin verrattuna pilkottu yhä pienempiin osiin. Tämä johtaa sisältöjen pirstaloitumiseen ja taitojen hajanaisuuteen. Osa-alueita tulisi yhdistää toisiinsa myös koulutetun

5.10.2017

opetushenkilöstön pätevyyksien ja taitojen mukaan, sillä kunkin osa-alueen pätevä opettaja on ainoa varma takuu laadukkaasta opetuksesta. Opettajien osaamisalueita ei voi sivuuttaa tutkintojen perusteita laadittaessa, sillä muuten yksilön oikeus laadukkaaseen oppimiseen ja pätevään opetukseen vaarantuu.

Äidinkielen opettaja on kaikilla kouluasteilla pätevä opettamaan kirjoittamista, kirjallisuutta ja ilmaisutaitoa. Nyt esimerkiksi Taide ja luova ilmaisu -osa-alueen osaamistavoitteissa ja arviointikriteereissä on selkeästi kirjoittamiseen, kirjallisuuteen ja monilukutaitoon liittyviä kohtia. Osa-alueen tulisikin olla osa viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä -osa-alueetta. Myös osa-alueessa Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet osaamistavoitteet *Opiskelija valmistautuu tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisen esittelyyn* sekä *Opiskelija hakee työpaikkaa ja kuvaa osaamistaan työllistyäkseen* ovat selkeästi äidinkielen sisältöjä. Samoin Toiminta digitaalisessa ympäristössä -osa-alue kuuluisi luontevasti osaksi Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alueetta. Tutkinnon osien rakennetta tulisi siis edelleen muokata.

Reformin tavoitteena on myös taata jatko-opintokelpoisuus. Jotta tavoite aidosti myös toteutuu, tulee tutkintojen perusteiden taata myös jatko-opintovalmiudet. Nyt näin ei ole, sillä äidinkielen osaamistavoitteita on karsittu ja niitä on siirretty muiden osa-alueiden sisälle. Jatko-opintovalmius on paitsi reformin tavoitteissa mainittu yksilön oikeus, myös työmarkkinoiden etu. Se takaa, että ammatillisen perustutkinnon suorittanut pystyy joustavasti kouluttautumaan lisää.

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä -osa-alueen valinnaisten osaamistavoitteiden tulisi olla syventävämpiä tai keskittyä viestinnän ja vuorovaikutuksen osa-alueisiin, joita ei pakollisissa opinnoissa ole. Nyt valinnaiset osaamistavoitteet muodostavat hajanaisen kokonaisuuden, joka ei varsinaisesti muodosta jatkumoa tai suhdetta pakollisten opintojen osaamistavoitteisiin. Valinnaisissa osaamistavoitteissa tulisi olla selkeämmin syventäviä opintoja, joiden avulla jatko-opintovalmiutta ja muita tarvittavia valmiuksia voidaan vahvistaa. Tällaisia osaamistavoitteita Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisessa voisivat olla esimerkiksi mediataidot, oman osaamisen esittelyyn liittyvät taidot, kirjallisuus tai ilmaisutaito.

Arvioinnin osalta tutkintojen perusteissa on edelleen muokattavaa. Saman osaamistavoitteen eri arvosanoille on eri määriä arviointikriteereitä. Esimerkiksi kohdassa Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen äidinkielellä osaamistavoite *Opiskelija viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa* T1:n tasolla on 4 kohtaa, H2:n tasolla 5 kohtaa ja K3:n tasolla 6 kohtaa. Osaamisen tasojen erot tulisi ilmaista jokaisessa kriteerissä eikä kriteereitä lisäämällä, sillä arvosanojen kuvaaman osaamisen ero on laadullinen, ei määrällinen. Arvosanojen eron tulee olla selkeä sekä opiskelijalle että opettajalle, jotta arviointi voi olla läpinäkyvää ja tukea itsearviointia ja oppimista. Arviointikriteereissä on käytetty hankalia verbejä, esimerkiksi *'tiedostaa'*, *'ymmärtää'* ja *'kykenee'*. Niiden sijaan tulisi käyttää verbejä, jotka viittaavat todennettavaan ja osoitettavaan osaamiseen. (Ks. liite.)

Ehdotus ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien perusteiksi

TUTKINNON OSA: VIESTINTÄ- JA VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN

Osa-alue: Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Osaamisen arviointi

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla
- osallistuu yhteistyö- ja ryhmätilanteisiin
- ilmaisee ja perustelee asiallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla mielipiteitä
- esittelee omaan ammattialaansa liittyvän ilmiön tai asian ja käyttää tilanteen mukaan myös yleiskieltä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti

- osoittaa toiminnallaan kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä

- tutustuu sanattoman viestinnän merkitykseen

- arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta

Hyvä H2

- viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tilanteen mukaisella tavalla
 - toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa aktiivisesti ja vie keskustelua tavoitteellisesti eteenpäin
 - ilmaisee ja perustelee mielipiteensä ja väitteensä sekä toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla
 - käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä ja alan käsitteistöä esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti
 - osoittaa toiminnallaan kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa
 - tutustuu sanattoman viestinnän merkitykseen ja hyödyntää tietoa viestinnässään
 - arvioi vuorovaikutustaitojaan palautteen pohjalta realistisesti, tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita
- Kiitettävä K3
- viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tilanteen mukaisella tavalla ja vakuuttavasti myös haasteellisissa vuorovaikutustilanteissa
 - toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa aktiivisesti ja rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta
 - perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutustilanteissa asiallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla
 - käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti
 - osoittaa toiminnallaan ja arvioi kielen ja vuorovaikutustaitojen merkitystä omalla alalla ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta
 - tutustuu sanattoman viestinnän merkitykseen ja hyödyntää sekä kehittää viestintäänsä tiedon pohjalta
 - kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- tuntee alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tekstilajeja
 - tuntee alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia medioita
 - hakee tietoa alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä
 - tekee päätelmiä tekstien merkityksistä sekä eri tietolähteiden luotettavuudesta
 - hyödyntää hankkimaansa tietoa ohjatusti
 - noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti
 - arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
- Hyvä H2
- tuntee ja arvioi alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tekstilajeja
 - tuntee ja arvioi alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia medioita
 - osoittaa tuntevansa ammattiaidon kannalta keskeisten tekstien keskeisen tavoitteen ja tulkitsee tekstien merkityksiä
 - hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä
 - arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta
 - hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti
 - noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti
 - arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita
- Kiitettävä K3

- tuntee ja arvioi kriittisesti alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tekstilajeja
- tuntee ja arvioi kriittisesti alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia medioita
- tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua
- hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä
- arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti
- hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin
- kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- asettaa teksteilleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden suuntaisesti
- hyödyntää tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita ja tutustuu eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuuteen
- kehittää ohjatusti monilukutaitoaan
- tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä
- hallitsee keskeiset kirjoitetun kielen konventiot
- tuottaa alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tekstejä
- tekee ohjaukseen muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- arvioi tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta

Hyvä H2

- asettaa teksteilleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti
- käyttää tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita sekä arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta
- kehittää monilukutaitoaan
- kohdentaa puhutun tekstin kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi
- hallitsee pääosin kirjoitetun kielen konventiot, tekstin jaksottelun ja sidostaa tekstiä luontevasti
- tuottaa ohjeen mukaisesti alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tekstejä
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita

Kiitettävä K3

- asettaa teksteilleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta
- käyttää tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita sekä arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta monipuolisesti
- kehittää monipuolisesti monilukutaitoaan
- käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti taitaen myös huolitellun puhekielen
- hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen konventiot ja tekstin rakentamisen
- muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta
- tuottaa sujuvasti alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tekstejä ja soveltaa niitä
- tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Osa-alue: Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Osaamisen arviointi:

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- osallistuu asianmukaisesti vuorovaikutustilanteisiin erilaisissa ympäristöissä
- ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon
- osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon
- arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
- toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä
- ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset
- ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan
- arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita

Kiitettävä K3

- ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi
- ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa
- soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee merkityksiä myös eri kulttuurien välillä.
- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puheesityksen itselleen tutusta aiheesta
- toimii ryhmätötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää
- toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta
- arvioi esiintymis- ja ryhmätötilanteiden taitojaan saamansa palautteen pohjalta

Hyvä H2

- *esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi*
 - vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja
 - noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä
 - arvioi esiintymis- ja ryhmätöytäitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita
- Kiitettävä K3
- *esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun monipuolisen esityksen haastavastakin aiheesta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi*
 - tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan
 - hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt
 - *arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätöytäitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.*

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- *tutustuu eri tekstilajeihin*
 - tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia
 - *tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstiä yksin ja yhdessä muiden kanssa*
 - *antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä*
 - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
- Hyvä H2
- *tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti*
 - *tuottaa ja tulkitsee tekstiä yksin ja yhdessä muiden kanssa*
 - *antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä*
 - *muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta*
 - arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita

Kiitettävä K3

- *tutustuu eri tekstilajeihin, analysoi tekstilajien eri ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti*
- *tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstiä yksin ja yhdessä muiden kanssa*
- *antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta*
- *muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan monipuolisesti palautteen pohjalta*
- *kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.*

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- *tutustuu oman kielen ja kulttuurien moninaisuuteen*
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin
- lukee kaunokirjallisia tekstejä
- *tekee havaintoja omasta lukemisestaan*

Hyvä H2

- *tutustuu ja osoittaa ymmärtävänsä oman kielen ja kulttuurien moninaisuutta*
- *tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin*
- *lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taidemuotoja*
- *arvioi omaa lukemistaan*

Kiitettävä K3

- soveltaa monipuolisesti kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää osaamistaan ja arvostaa kulttuurista moninaisuutta
- *osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja*
- hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä *analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taidemuotoja*
- *arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.*

Osa-alue: Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- *toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomeksi*
- *tulkita erilaisia suomenkielisiä tekstejä sekä hankkia tietoja eri lähteistä*
- *tuottaa erilaisia suomenkielisiä tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomeksi.*

Osaamisen arviointi

Opiskelija toimii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomeksi.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- *tutustuu työelämän suomenkielisiin vuorovaikutustilanteisiin*
- *ymmärtää oman alan puhetilanteisiin liittyvää selkokielistä viestintää ja viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla*
- *tuntee oman alan ammattisanastoa ja kielenkäyttötilanteita*
- osallistuu yhteistyö- ja ryhmätilanteisiin
- ilmaisee asiallisesti mielipiteitä
- *esittelee omaan ammattialaansa liittyvän ilmiön tai asian ja käyttää ammattikieltä*
- *arvioi kieli- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta*

Hyvä H2

- *tutustuu työelämän ja oman alansa suomenkielisiin vuorovaikutustilanteisiin*
- *ymmärtää oman alan puhetilanteisiin liittyvää viestintää ja viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tilanteen mukaisella tavalla*
- *tuntee oman alan ammattisanastoa ja käyttää sitä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa*
- *toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa aktiivisesti*

- ilmaisee asiallisesti mielipiteitä ja perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- käyttää tilanteen mukaan alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita
- arvioi *kieli-* ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita

Kiitettävä K3

- *tuntee monipuolisesti oman alansa ja työelämän suomenkielisiä vuorovaikutustilanteita*
- ymmärtää monipuolisesti oman alan puhetilanteisiin liittyvää viestintää ja *viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tilanteen mukaisella tavalla myös haasteellisissa vuorovaikutustilanteissa*
- *tuntee monipuolisesti oman alan ammattisanastoa ja käyttää sitä haastavissakin kielenkäyttötilanteissa*
- *toimii yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa aktiivisesti ja rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta*
- ilmaisee asiallisesti mielipiteitä, perustelee näkemyksiään ja väitteitään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla
- suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti esitellessään alaansa liittyviä ilmiöitä yleiskielellä ja käyttää alan käsitteistöä ja tekstilajeja
- kehittää *kieli-* ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia suomenkielisiä tekstejä sekä hankkii tietoja eri lähteistä.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- tuntee työelämän *suomenkielisiä* tekstilajeja
- hakee tietoa *ohjatusti* alansa kannalta keskeisistä *selkeistä* tietolähteistä
- tekee päätelmiä tekstien merkityksistä sekä eri tietolähteiden luotettavuudesta
- hyödyntää hankkimaansa tietoa *ohjatusti*
- *tutustuu tekijänoikeuksiin*
- arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta

Hyvä H2

- ymmärtää ammattialan kannalta keskeisten tekstien keskeisen tavoitteen ja tulkitsee tekstien merkityksiä
- hakee tietoa ammattialansa kannalta *selkeistä* tietolähteistä
- arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta
- hyödyntää hankkimaansa tietoa
- noudattaa tekijänoikeuksia *ohjeen mukaan*
- arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita

Kiitettävä K3

- tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä kykenee arvioimaan tekstien sisältöä ja ilmaisua
- hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä
- arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti
- hyödyntää hankkimaansa tietoa *sujuvasti*
- noudattaa tekijänoikeuksia *pääosin itsenäisesti*
- kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa suomenkielisiä tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomeksi.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- tuottaa *ohjatusti erilaisia tekstejä*
- hyödyntää tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja monilukutaitoaan
- tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä
- *tutustuu kirjoitetun kielen ja puhekielen eroihin*
- *tuottaa alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tyypillisiä tekstejä ohjatusti*
- tekee muistiinpanoja *ohjatusti*
- arvioi *kielitaitoaan* saamansa palautteen pohjalta

Hyvä H2

- *tuottaa ohjeen mukaan erilaisia tekstejä*
- käyttää tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa sekä osaa arvioida eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta ja kehittää monilukutaitoaan
- kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään ymmärrettävästi
- *hallitsee osin kirjoitetun kielen konventiot ja tekstin jaksottelun*
- *tuottaa alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tyypillisiä tekstejä*
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa
- arvioi *kielitaitoaan* realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita

Kiitettävä K3

- *tuottaa ohjeen mukaan erilaisia tekstejä monipuolisesti*
- käyttää tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita monipuolisesti ja edistää monilukutaitoaan
- käyttää tilanteen edellyttämää puhekieltä vuorovaikutteisesti taitaen myös huolitellun yleiskielen
- hallitsee kirjoitetun kielen konventioita ja *sidostaa tekstiä luontevasti*
- muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta
- *tuottaa alalla, työelämässä ja kansalaisena toimittaessa tarvittavia tyypillisiä tekstejä sujuvasti.*
- *tekee muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa monipuolisesti*
- kehittää *kielitaitoaan* palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Osa-alue: Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Muutettava peruskielitaitoa vahvistaviksi opinnoiksi - tutkinnon perusteet kirjoitettava uudelleen.

TUTKINNON OSA: YHTEISKUNTA- JA TYÖELÄMÄOSAAMINEN

Osa-alue: Työelämässä toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Osaamistavoitteet

Opiskelija osaa

- kartoittaa alan työtehtäviä ja työnantajia
- hakea työpaikkaa ja kuvaa osaamistaan työllistykseen
- solmia työsopimuksen työnantajan kanssa
- toimia työyhteisössä.

Osaamisen arviointi

Opiskelija kartoittaa alan työtehtäviä ja työnantajia.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- selvittää *ohjatusti* työllistymismahdollisuuksiaan ja alan työtehtävissä tarvittavaa osaamista

Hyvä H2

- selvittää työllistymismahdollisuuksiaan ja arvioi osaamistaan suhteessa työtehtävissä tarvittavaan osaamiseen

Kiitettävä K3

- selvittää monipuolisesti työllistymismahdollisuuksiaan ja arvioi osaamistaan suhteessa työtehtävissä tarvittavaan osaamiseen *itsetuntemusta osoittaen*

Opiskelija osaa hakea työpaikkaa ja kuvaa osaamistaan työllistykseen.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- tunnistaa ohjattuna työnhakukanavia ja kartoittaa oman osaamisensa kannalta soveltuvia työtehtäviä
- jäsentee omaa ammatillista osaamistaan
- etsii ohjeiden mukaan työtehtäviä
- *harjoittelee hakemista* tai hakee ohjeiden mukaan työtä
- kuvaa osaamistaan ja harjoittelee osaamisensa esiintuomista työnhakutilanteessa

Hyvä H2

- tunnistaa työnhakukanavia ja kartoittaa oman osaamisensa kannalta soveltuvia työtehtäviä.
- jäsentee ja konkretisoi omaa ammatillista osaamistaan eri näkökulmista
- etsii työtehtäviä ja selvittää ammatillista verkostoaan
- kokeilee *tai tutustuu erilaisiin työhaun tapoihin* ja valitsee niistä itselleen parhaiten soveltuvan *ja harjoittelee työn hakemista tai hakee töitä*
- kuvaa osaamistaan ja tuo esiin osaamisensa työnhakutilanteessa

Kiitettävä K3

- tunnistaa työnhakukanavia ja kartoittaa oman osaamisensa kannalta tarkoituksenmukaisia työtehtäviä ja niihin soveltuvia rohkeita työhaun tapoja
- jäsentee, analysoi ja konkretisoi omaa ammatillista osaamistaan eri näkökulmista
- etsii aktiivisesti soveltuvia työtehtäviä ja selvittää ammatillista verkostoaan
- kokeilee erilaisia työhaun tapoja ja valitsee niistä itselleen parhaiten soveltuvan *ja harjoittelee työn hakemista tai hakee töitä*
- kuvaa osaamistaan monimuotoisesti ja tuo esiin osaamisensa työnhakutilanteessa haettavan työtehtävän näkökulmasta.

Opiskelija osaa solmia työsopimuksen.

Opiskelija

Tyydyttävä T1

- perehtyy *ohjatusti* oman alan työehtoihin ja keskeisen työlainsäädäntöön
- tarkistaa *ohjatusti* työsopimuksen sisällön

Hyvä H2

- perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeisen työlainsäädäntöön
- tarkistaa työsopimuksesta sisällön *ja harjoittelee siitä keskustelemista*

Kiitettävä K3

- perehtyy kattavasti oman alan työehtoihin ja keskeisen työlainsäädäntöön
- tarkistaa työsopimuksesta sisällön *ja osaa keskustella siitä rakentavasti*